

Отримано: 9 червня 2025 р.

Прорецензовано: 2 липня 2025 р.

Прийнято до друку: 15 серпня 2025 р.

email: elena_palkevitch@yahoo.fr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3575-8471>

Researchgate ID Olena_Palkevich

Google Scholar Olena_Palkevych

DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-26\(94\)-58-63](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-26(94)-58-63)

Палькевич О. С. Засоби створення іронії в скетчах колюша про вади суспільства (на основі скетчу «Les Flics»). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 26(94). С. 58–63.

УДК: 811.133.1'276'38:351.74

Палькевич Олена Сергіївна,
старший викладач,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ІРОНІЇ В СКЕТЧАХ КОЛЮША ПРО ВАДИ СУСПІЛЬСТВА (НА ОСНОВІ СКЕТЧУ «LES FLICS»)

У статті досліджено іронію як складний лінгвістичний та прагматичний феномен, що виконує важливу роль у створенні сатиричного ефекту в жанрі скетчу. Об'єктом аналізу є скетч французького коміка Колюша «Les Flics», у якому іронія використовується як інструмент соціальної критики, зокрема висміювання недоліків поліцейської інституції.

Виявлено основні лінгвістичні, стилістичні та прагматичні засоби створення іронії. Доведено, що центральною мовленнєвою стратегією, що формує критичне ставлення до поліцейської системи, є навмисне провокування аудиторії та акцентування на абсурдності зображуваних реалій. Комічний ефект виникає з контрасту між соціально очікуваними нормами поведінки (зокрема мовленнєвої) та реальністю, яку репрезентує персонаж-оповідач. Проаналізовано як стилістичні прийоми, такі як антифразис, метафора, метонімія, гротеск, сарказм, а також лінгвістичні засоби – використання розмовного регістру, жаргону та порушення мовних норм – створюють відчуття глибокої мовної і соціальної девіації поліцейського.

Стаття опирається на сучасні лінгвістичні теорії, зокрема прагматику, теорію мовленнєвих актів, теорію поліфонії та теорію релевантності.

В ході дослідження з'ясовано, що іронія у скетчі є інсценізованою і ситуаційною, а її комічний ефект досягається через конфлікт між очікуваним і фактичним. Особливу увагу приділено імпліцитності, поліфонії висловлювання та сатиричній стратегії персонажа-оповідача. Дослідження демонструє, що іронія не лише підсилює естетичний ефект тексту, а й виконує критичну соціальну функцію, формуючи дискурс спротиву.

У роботі окреслено перспективи подальшого аналізу інших скетчів Колюша в контексті мовленнєвої критики суспільства.

Ключові слова: іронія, іронічний дискурс, аналіз скетча, стилістичні і прагматичні засоби іронії, Колюш.

Olena Palkevych,

Senior Lecturer,

Oles Honchar Dnipro National University

MEANS OF CREATING IRONY IN COLUCHE'S SKETCHES ON SOCIAL VICES (BASED ON THE SKETCH "LES FLICS")

The article explores irony as a complex linguistic and pragmatic phenomenon that plays a significant role in creating satirical effect within the sketch genre.

The object of analysis is the sketch «Les Flics» by French comedian Coluche, in which irony functions as a tool of social critique, particularly through the ridicule of flaws within the institution of police.

The study identifies the main linguistic, stylistic, and pragmatic means used to construct irony. It demonstrates that the central communicative strategy shaping the critical attitude toward the police system is the deliberate provocation of the audience and the emphasis on the absurdity of the depicted social conditions. The comic effect arises from the contrast between socially expected norms of behavior (including verbal conduct) and the reality represented by the narrator-character.

Stylistic devices such as antiphrasis, metaphor, metonymy, grotesque, and sarcasm, along with linguistic features such as colloquial register, slang, and violations of linguistic norms, are shown to contribute to the portrayal of deep linguistic and social deviation in the police character.

The article draws on contemporary linguistic theories, including pragmatics, speech act theory, polyphony theory, and relevance theory. It concludes that irony in the sketch is both staged and situational, with the comic effect emerging from the conflict between expectation and reality. Special attention is given to implicature, polyphonic structure of the utterance, and the satirical function of the narrator. The study shows that irony not only enhances the aesthetic dimension of the text but also performs a socially critical function by shaping a discourse of resistance.

Future research directions include the analysis of other Coluche sketches in the context of linguistic critique of society.

Keywords: irony, ironic discourse, analysis of a sketch, stylistic and pragmatic means of irony, Coluche.

Постановка проблеми. Протягом всього свого існування людина стикається з комічним, потребує і створює його. Філософський енциклопедичний словник зазначає, що комічне (від грецьк. *κομικός* – смішний) «передбачає розвинуте почуття гумору, яке вважається інтелектуальним почуттям і свідчить про гнучкість розуму» та визначає його як «метакатегорію естетики, яка відображає конфлікт суспільно значимої форми в поведінці і діях людини з нікчемністю соціального і морального змісту цієї дії, що не загрожує суспільним цінностям і долається через сміх».

Одним із різновидів комічного є **іронія** (від грецького *εἰρωνεία* – «глузування, удаваність»), яка виражається у гумористичному, переважно критичному ставленні до певних об'єктів чи суб'єктів через насмішку, побудовану зазвичай на подвійному сенсі, створенні протилежного ефекту. Двома основними елементами іронії є: критика та імпліцитність.

Іронія є об'єктом наукових досліджень ще з давніх часів. Аристотель в своїй «Риторичі» розглядає іронію не просто як жарт, а як інструмент мислення і комунікації, як один із способів переконання. Він визначає її як «такий вид смішного, коли говоримо інакше, ніж відчуваємо» (Цит за Мацько, 2006) і вважає, що це м'яка форма насмішки, яку використовують освічені люди; вона базується на несподіваному повороті думки. Він виділяє «сократичну іронію» як «знак, що демонструє зазор між видимістю і сутністю, гадкою і розумінням». (Гейко, 2014). Як і Аристотель, Квінтіліан розглядає іронію як щось протилежне до того, що насправді сказано і розмірковує над тим, чи вона є риторичним тропом (*tropos*) чи фігурою (*figura sententiae*). Він схиляється до фігури, вважаючи, що на відміну від іронії-тропа, коли слово або вислів уживається в переносному значенні, прямо протилежному до буквального, іронія як фігура – це більш витончена форма мовлення, в якій контекст і тон мають вирішальне значення і передбачають інтелектуальну гру між оратором і слухачем, що повинен розпізнати прихований сенс (Квінтіліан, 1920).

Європейською науковою традицією іронія довгий час досліджується саме в риторичному і стилістичному ключі: як троп (С. Дюмарсе, 1729) або як фігуру (П. Фонтаньє, 1830). В цьому підході іронія визначається як *антифразис* (грец. ἀντίφρασις – «протириччя», *anti* – проти і *frasis* – вислів, зворот мови), «різновид енантіосемії, троп, що полягає в спеціально заданому живанні мовної одиниці з протилежним значенням або конотацією». (Великий тлумачний словник сучасної мови). Троп чи фігура, це – стилістичний прийом, який базується на різності основного і переносного значення. Іронічний ефект тут створюється завдяки різниці між тим, що буквально сказано і тим, що насправді хотіли сказати. Але іронія має більш широкий спектр засобів і формується не лише на рівні слова або фрази, а й на рівні дискурсу. Іронія – це форма непрямой комунікації, яка потребує високого рівня когнітивної обробки. Тому у ХХ столітті здійснюється детальне дослідження іронії в межах філософії мови і різних лінгвістичних теорій, а аналіз засобів її вираження залишається актуальним у сучасному мовознавстві.

У добу TikTok, YouTube Shorts і Instagram Reels **скетч** (англ. *sketch*, буквально – ескіз, нарис, від грец. Σχέδιος – випадковий, імпровізований) як окремий комічний жанр чудово адаптується під формат «швидкого контенту» й активно представлений у іноземному й українському медіа-просторі. У сучасному медіа-дискурсі іронія виконує не лише естетичну, а й соціальну функцію, виступаючи ефективним інструментом непрямой критики та комунікативної гри. Зокрема, у скетчах Колоша іронія стає засобом вираження громадянської позиції, способом висміювання суспільних вад і владних структур. Тож, **актуальність роботи** зумовлена потребою осмислення мовленнєвих стратегій, за допомогою яких формується критичне ставлення до соціальних реалій. Крім того, порівняння сучасних і класичних форм іронії дає змогу простежити еволюцію засобів мовленнєвої критики.

Мета цієї статті: виявити та проаналізувати основні лінгвістичні, стилістичні та прагматичні засоби створення іронії в скетчах французького коміка Колоша, спрямованих на висвітлення та критику соціальних вад, на основі сучасних підходів до аналізу функціонування іронії в дискурсі.

Об'єкт дослідження: іронічні висловлювання, **предмет дослідження:** засоби реалізації іронії в гумористичних текстах Колоша, що відображають суспільну проблематику. **Основними завданнями статті є:** розглянути сучасні підходи до вивчення іронії; проаналізувати специфіку жанру скетчу як засобу соціальної критики; виокремити мовні, стилістичні та прагматичні засоби створення іронії у скетчі Колоша «*Les flics*»; дослідити, як іронія використовується для викриття соціальних вад у його тексті та визначити комунікативну ефективність для глядача його іронічних висловлювань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У ХХ-ХХІ століттях в західноєвропейському мовознавстві іронія активно розглядається в межах різних лінгвістичних парадигм: у прагматичній (П. Грайс, К. Кербрет-Орекюні, Ст. Левінсон, Дж. Ліч), теорії аргументації (Р. Амсі, Й. Егге), теорії висловлювання та дискурсивній лінгвістиці (А. Беррендонер, Ж. Брес, Д. Вілсон, О. Дюкро, Л. Перрен, Д. Спербер) і в когнітивній та психолінгвістиці (А. Кетлер, Н. Д. Нокс).

Українські вчені (Ф. Бацевич, І. Білодід, О. Брюханова, А. Варинська, Ю. Гарюнова, Б. Гомлешко, Б. Дземідок, О. Калита, І. Кропивко, Н. Ланчуковська, Т. Лимарева, Ю. Мухіна, О. Потебня, С. Походня, Ж. Фомичева, О. Шонь, Г. Яновська) вивчали іронію як частину ширших мовних феноменів, пов'язаних з прагматичними аспектами комунікації, де значення можна вивести з контексту або через мовленнєві акти, досліджували розуміння глибинних структур іронії в мовленні, механізми її функціонування в конкретному контексті та форми її реалізації. Неабиякий інтерес представляють аналізи прагматичних особливостей індивідуально-авторських мовних засобів формування іронічного ефекту.

Викладення основного матеріалу. У ХХ столітті, особливо у другій його половині, яка характеризується постмодерним стилем мислення, іронія набуває окремого сенсу і, на думку С.М. Гейко, постає як концептуальна універсалія, що виконує структуроутворювальну функцію в соціокультурному ландшафті та трансльована на інші форми культурної репрезентації (М. Бланшо, Ж. Бодрійар, Ж. Дельоз, Ч. Дженкс, Ж. Жене, С. Коннор, Ж.-Ф. Ліотар, М. Фуко, І. Хасан). Вона фігурує навіть у назві філософських концепцій: «іронічний код» Р. Барта, «ліберальний іронізм» Р. Рорті, «пастиш як біла іронія» Ф. Джеймсона, «іронія – метамовна гра» У. Еко. (Гейко, 2014).

Детальніші розвідки іронії знаходять своє місце і в лінгвістичних напрямках та теоріях ХХ століття. Продовжуючи античні традиції вивчення іронії, Д.К. Мюке (Мюке, 1969, 2021) зосереджується на її риторичних аспектах. Він досліджує, як іронію використовують в літературі та мовленні для створення контрасту між очікуваним і реальним значенням. За його підходом, іронія є багаторівневою: простою (коли лише один рівень значення є протилежним) або складною (коли є багато рівнів прихованого сенсу). Вона залежить від контексту когнітивних механізмів слухача.

Риторичний підхід актуалізовано і в **прагматичній**, де іронія функціонує як **порушення максими якості**, сформульованої П. Грайсом у **теорії кооперації** («*Do not say what you believe to be false*»), коли насправді слова, які вимовляють, мають інше, не буквально значення, при цьому адресат розуміє, що сказане не є правдивим і шукає прихований, непрямий сенс (Грайс, 1975: 46-53). С. Левінсон уточнює, що зазвичай ці порушення пов'язані із соціальними очікуваннями і інтерпретуються як комунікація, що розпізнається завдяки імплікатурі, тобто вимагає додаткового контексту, а іронія – це частина ширшого процесу інтерпретації непрямого мовлення (Левінсон, 1983: 8-9).

Дж. Ліч, відомий своєю **теорією ввічливості**, розглядав іронію як **порушення принципів ввічливості**, особливо коли вона використовується для сарказму або непрямой критики, але й пов'язував її з **принципом співпраці в мовленні**. Іронія,

за Лічем, є «удаваною ввічливістю», яка дозволяє висловити образу непрямим способом, дотримуючись поверхневої ввічливості. Він розглядає «жартівливу гру» («*banter*») як протилежність іронії – «удавану неповагу», яка насправді виражає дружність. (Ліч, 2014: 216-246).

У теорії мовленнєвих актів іронія розглянута як непрямий іллокутивний акт, де буквальне значення висловлювання не відповідає комунікативній інтенції мовця і дозволяє створити бажаний ефект: посміятись над об'єктом, в який поцілюли. Вона досліджує іронічне висловлювання як реалізацію *імпліцитного* у мовленні: у припущеннях («*les presupposés*») та підрозумілому («*les sous-entendus*»), яке характеризується як «властивість не становити в принципі [...] істинного об'єкта висловлювання». Це означає, що комунікативна дія може вказувати на щось інше або додавати нові значення через контекст, а не через пряме висловлювання. К. Кербрат-Орекіоні розглядає іронію як складне прагматичне явище, що функціонує завдяки кооперативності на двох семантичних рівнях: на поверхневому, дослівному («*littéral*») порушується принцип кооперації Грайса, бо висловлювання здається абсурдним або недоречним; на глибшому, образному («*figuratif*») рівні іронія базується на тому, що слухач має здатність «розшифрувати» справжній намір мовця за рахунок контрасту між очікуваним і сказаним, гіпербол, інтонації, культурного контексту, тощо (Кербрат-Орекіоні, 1980).

В теорії висловлювання та теорії дискурсу іронія досліджується крізь призму її функціонування в мовленні, її спроможності передавати додаткові значення. Тут існують декілька підходів. *Іронія як згадування або відлуння* («*mention, echo*») в теорії релевантності, висунутій Д. Спербером і Д. Вілсоном, яка спирається на протиставлення між вживанням («*use*») і згадуванням («*mention*»). Для цих вчених іронія схожа на непряме цитування, оскільки не є безпосередньо вираженою через слова, а скоріше через непряму згадку або відсилання (референцію) до чогось, що є вже знайомим слухачеві, але містить речі, які не відповідають загальноприйнятому розумінню ситуації і передають ставлення до неї. Тобто, іронічне висловлювання є відлунням певної репрезентації, з якою мовець не погоджується. Розуміння іронії пов'язане з процедурою розкриття образних значень і того, що є підрозумілим (Сперберг та Вілсон, 1978, 1998; Вілсон, 2006). *Іронія як удавання* («*pretence*»), де іронію розуміють як форму удавання, гри з вигадкою, коли комунікатор «робить вигляд», що він має на увазі одну річ, але насправді прагне передати інше повідомлення. Акцент роблять на взаємодії між комунікатором і співрозмовником, який повинен розгадати цей маневр, а не на засобах інтерпретації ним послання (Кларк та Герріг, 1984, 1990; Реканаті, 2000, 2004). *Іронія як поліфонія* («*polyphonie*»), коли висловлювання, яке здається однозначним, насправді може мати кілька різних значень і ці значення можуть бути виражені через багатоголосся (Дюкро, 1984: 183). О. Дюкро розрізняє голос мовця, того, хто говорить («*locuteur*») та голос мовленнєвого суб'єкта, промовця, («*énonciateur*») (далі «промовець»), які не збігаються в іронічному дискурсі. Промовець – це завжди внутрішня позиція в межах мовлення, а не реально інша людина. В інтерпретації потенційний читач або слухач може реконструювати іншого промовця, ніж мовник мав на увазі. Це ще один голос в цій поліфонії сенсів. (Дюкро, 1984). Л. Перрен вважає іронію вишуканою формою поліфонії, при якій насправді задіяний лише промовець, мовець лише робить вигляд, що з ним ідентифікується і підтримує абсурдну позицію, щоб її висміяти, показуючи імпліцитно (через контекст), що він від нього (мовця) відмовляється. Згідно з Л. Перреном, іронія допомагає зрозуміти суто поліфонічну природу мовлення, де значення виникає через взаємодію різних голосів (промовців) і точок зору, з якими мовець може взаємодіяти, що відображає складність комунікації (Перрен, 1996). *Іронія як елемент діалогізму*. Для Ж. Бреса іронія є діалогічним дискурсивним феноменом, схожим на поліфонію, який полягає у взаємодії, вбудовуванні одного висловлювання (попереднього) в інше (нове). Тобто, нове висловлення включає або посилається на попереднє, зазвичай коментує чи оцінює його. Лінгвіст це називає «метамовленням» («*métaénonciation*»). Специфіка іронії за Ж. Бресом полягає у обов'язковому поєднанні трьох компонентів: імпліцитного характеру діалогічної взаємодії, дисонансу з ко(н)текстом та гри висловлювання (іронія – це гра на різниці між маскою, яку треба розпізнати, і справжнім «я» мовця). (Брес, 2010)

Отже, іронія є важливим елементом культури спілкування людей для вираження критики, сумніву чи насмішки та потужним засобом художньої виразності з античності до сьогодення. Вона функціонує не лише як мовна форма, а й комунікаційний механізм та інтелектуальний інструмент для передачі прихованих значень. Правильне сприйняття іронії вимагає розуміння контексту і знання мовленнєвих стратегій. Крім того, вона помітно представлена в мистецтві як стилістичний засіб створення художнього тексту і навіть складає основу функціонування комічних жанрів, серед яких скетч.

Скетч (англ. *sketch*, буквально – ескіз, нарис, від грец. Σχέδιο – випадковий, імпровізований) як комічний жанр з елементами іронії, бере початок від народної інтермедії і існує переважно як естрадний жанр у вигляді телевізійних скетч-шоу. Його визначають як «невелику естрадну п'єсу жартівливого змісту з гострою фабулою» (Словник української мови, 1970-1980). Він зазвичай костюмований і зрежисований за сценарієм, персонажі вигадані. Однією з найважливіших ознак скетчу має бути його актуальність і злободенність. Однією з особливостей скетчів французького коміка Колюша є не тільки візуальна яскравість його образів, але й значуща інтелектуальна складова його сатири, особливо соціальної та політичної. Для Колюша суспільство виглядає як піраміда, де на вершині президент, а внизу – звичайні люди з поганим життям, іноді дуже примітивні і обмежені. Соціальна нерівність позиціонується як факт і відправна точка для роздумів про світ (Дюре-Пюжоль, 2018). Найбільш відомими скетчами Колюша, присвяченими соціальній критиці, є: «*C'est l'histoire d'un mec*», «*Les Flics* («*Je me marre*»), «*Les hommes politiques*», «*Le CRS Arabe*», «*Le chômeur et la Politique*».

Розглянемо засоби створення іронії в одному з цих скетчів – «*Les Flics*». Колюш відтворює типовий образ неосвіченого поліцейського, який володіє обмеженими знаннями і здібностями та має певну владу над іншими. Комік представляє себе в якості «тупого оповідача», непродумані коментарі та поведінка якого показують безглуздість та нерозуміння його статусу й ситуації.

Так, вже на початку він каже фразу, яка це підкреслює: *Hé ! Vous là-bas. Le gros qui s'barre avec le pull bleu*. Проаналізуємо ситуацію, виділивши наступні критерії: поверхневий рівень (буквальне значення): поліцейський, ймовірно, на вулиці здалека окликає незнайому людину, яка потрапляє йому на око; контекстуальний рівень: поліцейський дійсно може звернутись до людини на вулиці, якщо ситуація цього потребує; конфлікт між очікуваним і фактичним: поліцейський повинен звертатись з повагою до людей, а цей представник поліції окликає незнайомця здалеку, замість того, щоб підійти і звернутись безпосередньо, а при зверненні виявляє неповагу.

На мовленнєвому рівні для здійснення іллокутивного акту привітання до незнайомого чоловіка у формальному реєстрі ми очікуємо висловлювання: «*Bonjour, Monsieur*». Замість цього отримуємо звернення «*Hé ! Vous là-bas.... le gros avec le pull bleu qui s'barre*», яке є явним проявом зневажливого ставлення до людини на основі знецінення її зовнішності. Крім того, дієслово «*s'barre*» є арготизмом, вживання якого не відповідає формальному контексту. Із всього сказаного контекстуально правильним є лише вживання форми «*vous*» для звернення. Глядач розуміє, що Колюш висміює неповагу до незнайомої людини з боку поліцейського. Тобто йдеться про іронічний непрямий мовленнєвий акт, який має наступний ефект: критика соціальної поведінки і мовлення поліцейського.

Розглянемо момент, коли персонаж розмірковує про недоліки своєї професії. Він починає з того, що дає негативну оцінку того, як він виглядає: «*Oui ! Je sais, j'ai l'air un peu con*». Ми бачимо, що він знаходиться у взаємодії з попереднім мовленнєвим актом, який не виражений експліцитно, але може бути наступним: «*Tu as (t'as) l'air un peu con !*». Тобто в цій фразі ми чуємо два (або більше) голоси: поліцейського (промовець 1) і іншого (інших), хто йому про це казав (промовець 2 (X)). Іронічний аспект полягає в тому, що поліцейський напевно чув раніше, що має недоречний вигляд, тепер він і сам погоджується з цим, а це вияв самоіронії. А можливо, це завчасне самозасудження, гра на упередженні: мовляв, ви хочете посміятися з мене – я вже й сам це визнаю! Але Колюш на цьому не зупиняється і додає ще одну фразу, яка, на думку персонажа, пояснює цей вигляд: «*Mais l'uniforme y est pour beaucoup hein !*». Він не в змозі серйозно замислитися над зауваженням і пошукати різні причини, чому він має дурнувуватий вигляд. Замість цього він зсує провину на форму, на зовнішній фактор (форма нібито «змушує» виглядати смішно), а не на внутрішнє наповнення (брак розуму, наприклад). Форма постає як комічний контраст до поведінки або вигляду героя. Іронія тут – у контрасті між словами і сенсом, у зізнанні, нелогічному виправданні та грайливій формі самокритики, яка викликає у слухача не осуд, а сміх. Але пізніше оповідач все ж знаходить переваги поліцейської форми: «*Et c'est bien l'uniforme, c'est pour draguer les gonzesses !*». Його коментарі про те, що форма – це «щоб знімати дівоку», відображають його поверхнєве ставлення до роботи поліцейського та намагання використати своє службове положення для вигоди. Але навіть, щоб познайомитися з жінкою він поводить нечестно: звертається до неї так само зверхньо і на основі якихось зовнішніх характеристик, як і до чоловіка у синьому светрі: – «*Hep là-bas ! La blonde avec le gosse*». Метонімія у його манері звернення до інших (сприйняття людини за однією зовнішньою ознакою) теж елемент іронії над персонажем. Поліцейський посилює негативний ефект від себе, коли дає жінці наказ підійти, як це кажуть собаці: «*Aux pieds !*». Присутня тут іронічна метафора, побудована на перенесенні якостей одного предмета на інший на основі спільної ознаки – манери віддавати накази – створює ефект несподіванки або, навіть, абсурдності (оскільки до людей така манера наказу не може бути застосованою), та викликає сміх. Пізніше у скетчі зустрічаємо третій прояв лукізму, коли головний герой знову висловлює некоректну думку з приводу зачіски, зовнішності хлопця, якого він називає «бітником». Можна заключити, що це, напевно, постійна практика поліцейських. Але тут все ускладнюється не тільки вербальним знущанням, але й фізичним насильством над людиною через її зовнішність («*Tu m'donneras l'adresse de ton coiffeur ! On lui a cassé la gueule*»). Поліцейські відлупцювали хлопця просто, щоб повеселитися. («*On s'est marrés !*») Це вкотре створює конфлікт між очікуваним і фактичним: поліцейські поведуть себе як «гопніки» замість того, щоб захищати людей. В кінці скетчу «лукізм» набирає нових фарб і перетворюється на расизм: поліцейський нічого не робить на перехресті під приводом відстеження «мутьних чуваків», («*les mecs louches*»), серед яких знаходить «смутогового» («*franchement basané*») чоловіка з акцентом. Цей чоловік шукає комісаріат через те, що він загубив документи, і звертається з цим до поліцейського. Контекст спілкування людини, яка звертається по допомогу до поліцейського, абсолютно адекватний, але останній заарештовує чоловіка саме через те, що в нього немає при собі документів. А це вказує на абсурдність реакції охоронця порядку і виглядає гротескно: підкреслює перевищення ним службових повноважень на основі расового упередження.

Іронією просякнуті і роздуми персонажа про те, чому йому не потрібно було ставати поліцейським. Його аргумент представлений у формі іронічної тиради з послідовним нашаруванням іронічних елементів, коли кожен наступний посилює ефект попереднього. Він починає з відповіді «*Non, parce que...*» на певне імпліцитне запитання. Можемо припустити, що цим потенційним запитанням могло бути: «*Tu as bien réfléchi avant de signer le contrat de policier ?*». Тут знову наявна певна поліфонія: голос 1 належить поліцейському, а голос 2 потенційному співрозмовнику (співрозмовникам). А може він сам собі відповідає і це внутрішній діалог. І далі у відповіді ми стикаємось з подвійною іронією: по-перше, оповідач імпліцитно визнає, що не подумав перед тим, як вступати до поліції, що не є розумним і правильним (знову конфлікт між очікуваним і фактичним), і по-друге, він зміг це усвідомити лише за допомогою дружини: «*[...] ma femme me dit toujours : – T'as signé sans réfléchir...*». Але на цьому іронічний ефект не завершується, оскільки персонаж не визнає, що це нерозумно, і задля обґрунтування своєї тези застосовує аргумент до авторитету (спирається на думку інших представників своєї професії): «*J'ai demandé aux autres, ils ont fait pareil, hein*». Таким чином, не лише цей поліцейський, а й всі інші його колеги виглядають тупими. Це елемент гротеску, суттєвого перебільшення, оскільки всі люди не можуть бути однаковими і особливо – однаково тупими. Для Колюша такий гротеск – це засіб соціальної сатири на поліцію як інституцію. І в кінці тиради він стверджує: «*Si on avait réfléchi, on n'aurait pas signé !*». Вживання умовного способу для вираження припущення у минулому та висловлення жалю – це елемент самоіронії, адресованої всім своїм колегам. Ця фраза підтверджує ідею: поліцейські не просто тупі, але й працюють не на своєму місці.

Але поліцейський Колюша спростовує, що вони дурні («*Faut pas nous prendre pour des cons quand même !*») і розповідає про екзамени для отримання роботи поліцейського. Це один з найбільш гротескних моментів у скетчі. У цьому фрагменті персонаж демонструє свою інтелектуальну неспроможність. Взагалі іспит на якому ставлять питання: «*Combien j'ai de doigts ?*» вказує на те, що ті, хто приймає ці іспити, абсолютно несерйозно ставляться до відбору кандидатів і їм байдуже на відповідь: *J'ai dit : J'sais pas. 15 ?* – *M'a m dit : C'est bon. Signez là ! Quinze ans*. Адже відповідь «15» є абсолютно неправильною і безглуздою. І висновок комісії «15 років» підтверджує, що інтелектуальний розвиток кандидата відповідає віку підлітка (і це, безумовно, завищений вік), але його приймають на роботу. Це свідоме порушення правдоподібності задля створення сильного сатиричного ефекту. Іронія стає кумулятивною, коли персонаж підтверджує своє невігластво, вважаючи, що його відповідь була правильною, хоча він її вгадав. «*J'ai eu du bol parce que j'ai dit ça au hasard. J'aurais pu avoir tout faux hein !*». Ця гротескна недорозвиненість персонажа доведена до абсурду і є джерелом комічності. Колюш підкреслює

некомпетентність поліцейських, що може бути показником загальної безпорадності в системі, де навіть ті, хто займають відповідальні посади, неспроможні виконувати свої обов'язки. При цьому оповідач жаліється на те, що його професію не поважають люди («*La police c'est trop ingrat comme métier. C'est vrai!*»), що вони бояться поліцейських («*Les gens y z'ont peur parce qu'on est là!*»). Іронія в тому, що персонаж усвідомлює, що замість захисту громадян («*Nous on est là pour les protéger hein ?*») вони їх лякають і навіть б'ють під час маніфестацій спротиву («*Bon, on est obligés de taper hein!*») і при цьому дивується, чому їх бояться.

У цілому, скетч використовує іронію, щоб висміяти недоліки суспільства, зокрема, загальний безлад у поліції, показати безглуздість та некомпетентність її робітників. Для цього основний персонаж – поліцейський – предстает як «тупий оповідач» завдяки зовнішньому вигляду (невпевнений в собі і п'яний), манері розмовляти (нечіткій, дуже неформальній) і розумовій обмеженості. Іронія є інсценізованою та переважно ситуаційною.

Прагматичні параметри дослідження іронії та сарказму в скетчі допомагають розкрити намір коміка, виявити непорозуміння та проаналізувати імпліцитний зміст висловлювань. Основна мовленнєва стратегія, за допомогою якої формується критичне ставлення до поліції – провокація і загострення абсурдності поліцейських реалій. Комічне будується саме на контрасті між очікуваною поведінкою, в тому числі, мовленнєвою, оповідача та реальністю, починаючи від його хамської манери звертатись до людей та лукізму («*Le gros qui s'barre avec le pull bleu*», «*La blonde avec le gosse*», «*le bitnick*»), його регістром мовлення (розмовним, майже повністю сленговим) та змістом повідомлення, яке він посилає слухачу (він розповідає речі, які не мають відбуватись в роботі поліцейського, як нормальні (п'янство на роботі, незаконне затримання, знущання з затриманих).

Серед **лінгвістичних засобів** створення комічного велику роль відіграє відтворення саме низького стилю мовлення персонажу, що робить його монолог живим і природним, додає йому автентичності. З іншого боку, такий стиль підкреслює його розумову недорозвинутість і примітивність.

Це створюється на рівні **лексики**: – вживання сленгу: «*y s'en fout*», «*bullais*», «*On lui a cassé la gueule*», «*on s'est marrés*», «*l'air un peu con*»; – вживання аббревіацій: «*Sympa*», «*des pschu*», «*les manifs*».

На рівні **морфології**: – випадіння займенника-підмета *il* і заперечного елемента *ne*: «*Mais faut pas*», *vous* – «*Voyez le genre ?*»; – неправильне вживання відносного займенника *que* замість *qui*: «*C'est Robert qu'a gagné*»; – неправильне використання замість *lui*: «*J'y ai dit*».

На рівні **синтаксису**: – переважно короткі та уривчасті речення, що додає динамічності діалогу і робить його більш природним для усного мовлення; – неправильні синтаксичні конструкції (зайве *qu'*): «*C'est un métier où qu'on en voit quand même des drôles*».

На рівні **фонетики**: – скорочення «*quèque chose*»; – розмовні вигуки: «*Eh ben*», «*Oh bah*», «*hein*», «*eh ?*», «*oh, la vache!*», «*tu vois*»; – скорочення слів, такі як «*y*» замість «*il*», «*j'dis*», «*j'sentais*», «*Vach'ment*», «*T'aurais vu*»; – вживання *z* для зв'язування: «*y z'ont*».

На **лексико-стилістичному рівні** ми маємо справу з іронічним нагромадженням – стилістичним прийомом, коли мовлення перенасичене іронією, – що створює специфічну сатиричну тональність. Крім того, основною формою іронії Колюша в проаналізованому скетчі, є сарказм – гострий, не прихований глум та зневага до поліцейських. Для створення сарказму Колюш вдається переважно до антитези, тобто протиставлення **контрастних** явищ, образів і понять: замість захисту громадян поліцейські їх лякають, замість зразкової поведінки, вони самі порушують правила (алкоголізм, неввічливе ставлення, зловживання владою) або антифразису (поліцейські, що не п'ють є «паршивими вівцями» («*des brebis galeuses*»), іронічної метафори («*Aux pieds!*») і метонімії («*le gros*», «*la blonde*»).

Таким чином, аналіз засобів вираження іронії у скетчах Колюша на основі сучасних підходів до аналізу іронії допомагає зрозуміти комунікативний контекст функціонування комічного, інтенцію мовця, механізми інтерпретації неявних значень в іронічному дискурсі, а також основні засоби створення іронії.

Перспективи. Перспективним напрямом розширення дослідження є аналіз функціонування іронії в інших скетчах Колюша для більш точного розуміння його іронічної манери.

Література:

1. Bres J. L'ironie, un cocktail dialogique? EDP Sciences, 2010. URL: <https://www.researchgate.net/publication/269086895> (дата звернення 29.05.2025)
2. Clark H. H. and Gerrig R. J. On the Pretense Theory of Irony. *Journal of Experimental Psychology: General*. 1984, Vol. 113, No. 1, P. 121-126.
3. Ducrot O. Esquisse d'une théorie polyphonique de l'énonciation. *Le dire et le dit*. P.: Minuit, 1984. P. 171–233.
4. Duret-Pujol M. Coluche président : de la satire à l'action politique. *Textes & Contextes*. 06.12. 2018. URL: <https://preo.ube.fr/textesetcontextes/index.php?id=1973>.
5. Grice H. P. Logic and Conversation. *Syntax and Semantics*, Vol. 3, Speech Acts, ed. by Peter Cole and Jerry L. Morgan. New York: Academic Press, 1975. P. 46-53. URL: <https://www.ucl.ac.uk/ls/study/packs/Grice-Logic.pdf>
6. Kerbrat-Orecchioni C. L'ironie comme trope. *Poétique*. 1980. N°41. P. 108–127.
7. Leech G. Politeness and its «opposites». *The Pragmatics of Politeness*, New York: Oxford University Press, 2014. P. 216-246
8. «*Les Flics*». Текст скетча. URL: <https://www.paroles.net/coluche/paroles-le-flic>
9. Levinson St. C. Pragmatics. Cambridge: Cambridge University Press, 1983. P. 8-9.
10. Muecke D. C. The Compass of Irony. 1969, 2021. URL: <https://tinyurl.com/3eaw2p5t>.
11. Perrin L. Les tropes et l'ironie comme forme de polyphonie. *L'ironie mise en trope*. Paris : Kimé, 1996. URL: <https://tinyurl.com/22uc9ux6>
12. Quintilian. Institutio Oratoria, Книга IX, Розділ 2. Vol. III of the Loeb Classical Library edition, 1920. URL: <https://tinyurl.com/342azce8>.
13. Sperber D. & Wilson D. Relevance Communication and Cognition. Blackwell, 1986; 2nd Edition, 1996. URL: <https://tinyurl.com/4djvf9er>.
14. Антифразис. Великий тлумачний словник сучасної мови. URL: <https://shorturl.at/k7t2t>
15. Гейко С.М. Філософський вимір поняття «іронія». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2013. № 1083, Вип. 49(2). С. 61-64.

16. Комічне. Філософський енциклопедичний словник. URL: <https://9.slovaronline.com/2492->.
17. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: Навч. посіб. 2-ге вид., стер. К.: Вища шк., 2006. 311 с. URL: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/862/Matsko_Rytoryka.pdf
18. Скетч. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980. Т. 9. С. 260.

References:

1. Bres, J. (2010). L'ironie, un cocktail dialogique? [Irony, a dialogical cocktail?] URL: <https://www.researchgate.net/publication/269086895> [in French].
2. Clark, H. H., & Gerrig, R. J. (1984). On the Pretense Theory of Irony. *Journal of Experimental Psychology: General*. Vol. 113, No. 1, P. 121-126. [in English].
3. Ducrot, O. (1984). Esquisse d'une théorie polyphonique de l'énonciation. [Sketch of a polyphonic theory of enunciation]. *Le dire et le dit*. P.: Minuit, P. 171-233. [in French].
4. Duret-Pujol, M. Coluche président: de la satire à l'action politique. [Coluche president: from satire to political action]. *Textes & Contextes*. 06.12. 2018. URL: <https://preo.ube.fr/textesetcontextes/index.php?id=1973>. [in French].
5. Grice, H. P. (1975). Logic and Conversation. *Syntax and Semantics*, Vol. 3, Speech Acts, ed. by Peter Cole and Jerry L. Morgan. New York: Academic Press. P. 46-53. URL: <https://www.ucl.ac.uk/lis/study/packs/Grice-Logic.pdf>. [in English].
6. Kerbrat-Orrecchioni, C. L'ironie comme trope. [Irony as trope]. *Poétique*. 1980. N°41. P. 108-127. [in French].
7. Leech, G. (2014). Politeness and its «opposites». *The Pragmatics of Politeness*, New York: Oxford University Press. P. 216-246. [in English].
8. «Les Flics». [Text of the sketch]. URL: <https://www.paroles.net/coluche/paroles-le-flic>. [in French].
9. Levinson, St. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press, P. 8- [in English].
10. Muecke, D. C. (1969, 2021). The Compass of Irony. URL: <https://tinyurl.com/3eaw2p5t>. [in English].
11. Perrin, L. (1996). Les tropes et l'ironie comme forme de polyphonie. [Tropes and irony as a form of polyphony]. *L'ironie mise en trope* Paris: Kimé. URL: <https://tinyurl.com/22uc9ux6>. [in French].
12. Quintilian. (1920). Institutio Oratoria, Книга IX, Розділ 2. Vol. III of the Loeb Classical Library edition. <https://tinyurl.com/342azce8>. [in English].
13. Sperber, D. & Wilson, D. (1986, 1996.). *Relevance Communication and Cognition*. Blackwell, 2nd Edition, URL: <https://tinyurl.com/4djvf9er> [in English].
14. Antyfrazy. [Antiphrasis]. A large explanatory dictionary of the modern language. URL: <https://shorturl.at/k7t2t>. [in Ukrainian].
15. Heiko S.M. Filosofskyi vymir poniattia «ironiia». [The philosophical dimension of the concept of «irony»]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya : Teoriia kultury i filosofii nauky*. 2013. № 1083, Vyp. 49(2). S. 61-64. [in Ukrainian].
16. Komichne. [Comic]. *Philosophical Encyclopaedic Dictionary*. URL: <https://9.slovaronline.com/2492->. [in Ukrainian].
17. Matsko, L.I. L. I., Matsko, O. M. (2006) Rytoryka [Rhetoric]: Navch. posib. 2-he vyd., ster. K.: Vyscha shk., 311 s. URL: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/862/Matsko_Rytoryka.pdf. [in Ukrainian].
18. Sketch. Dictionary of the Ukrainian language (1970-1980): v 11 tt. AN URSR. Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. K.: Naukova dumka. T. 9. S. 260. [in Ukrainian].